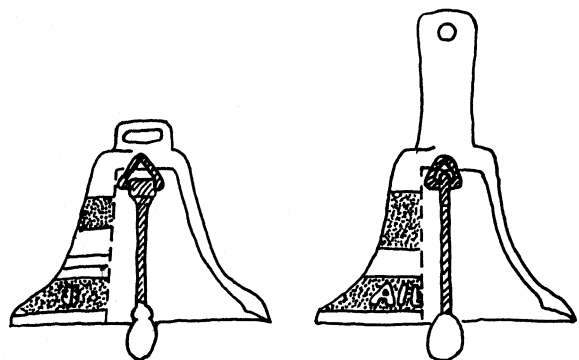

ETHNOS

TIEDOTE

2/2001

Sisältö:

Puheenjohtajan palsta:	3
Uusi hallitus järjestäytyi:	4
Helisevä vaski – vuoden 2000 Ethnos-palkittu	5
Ethnoksen seminaari 16.3.2001:	7
Uutta kirjallisuutta:	11
Syksyn retki Poriin:	11
Juhannus Seurasaarella:	12
Ethnologia Fennica 2001	12
Väitöstilaisuus:	12

ETHNOS

c/o Tieteiden talo
Kirkkokatu 6
00170 Helsinki

Ethnos –tiedote 2/2001 toukokuu

Kansikuva: Aisakello ja pöytäkello, Harri Nyman 2001

Suomen kansatieteilijöiden yhdistys Ethnos ry:n Ethnos-tiedote ilmestyy seuraavan kerran syyskuussa 2001. Numeroon tarkoitettu aineisto tulee toimittaa 15.9.2001 mennessä Niklas Huldénille osoitteeseen: Etnologian laitos / Åbo Akademi, Piispankatu 13, 20500 Turku tai e-mail: niklas.hulden@abo.fi

Ethnos ry: hallitus 2001

Puheenjohtaja Pirjo Korhokangas, puh. (014) 2601 237
pkorkia@campus.jyu.fi

Varapuheenjohtaja Pia Olsson, puh. (09) 191 23309
pia.olsson@helsinki.fi

Kansainvälisten asioiden sihteeri: Eeva Uusitalo, puh (014) 2601 236
eekaau@campus.jyu.fi

Museoyhdyskylä: Leena Sammalahdi, puh. (02) 621 1078

Seminaaris sihteeri: Helena Ruotsala, puh. (02) 333 5257, helena.ruotsala@utu.fi

Tiedotussihteeri: Niklas Huldén, puh. (02) 215 4801, niklas.hulden@abo.fi

Sihteeri, jäsenasiat: Johanna Lehmola, puh. (09) 6212490, johanna.lehmola@helsinki.fi

Taloudenhoitaja: Hanna Sinisalo, Eliaankuja 3 as 4, 44100 Äänekoski,
hanna.sinisalo@nic.fi

Puheenjohtajan palsta:

Uuden puheenjohtajan mietteitä

Kuluvan vuoden ensimmäisen Ethnos-tiedotteen Puheenjohtajan palstalla edeltäjäni Sanna Kaisa Spoof julkisti Ethnoksen hallituksen puheenjohtajan "työhön-hakuilmoituksen". Ilmeisesti osin leikkimielisesti laadittuun kirjoitukseen on kyllä löytynyt sellainen määrä vastuita, taitojen, tietojen ja ylipäänsä osaamisen hallintaa, että uutta puheenjohtajaa vallan hirvittää. Ihankohan kaikki nuo odotukset tulevat toteutumaan - edes leikisti. Luulisin kuitenkin täyttäväni vaatimuksista tärkeimmän: kansatiede (etnologia) on minulle todellakin sydämen asia.

Uudelta puheenjohtajalta odotetaan luonnollisesti tukuittain uusia ideoita, luovuutta ja dynaamisuutta. Vaikka näin olisikin, haluan ensin hieman katsahdella taaksepäin. Palstan kirjoittamiseen ryhtyessäni lueskelin muutamien vuosien takaisia Ethnos-tiedotteita ja eikös vaan siellä ja täällä tullut vastaan suunnitelmia ja hankkeita, jotka edelleen odottavat valmistumistaan. Joissakin olen itsekin ollut, jos nyt en aivan primus motorina, niin hitaana kiiruhtajana kuitenkin. Esimerkiksi jo vuonna 1995 on pistetty alkuun veteraanikansatieteilijöiden haastatteluprojekti, jota on syytä ripeästi jatkaa. Viime vuoden lopulla yhdistyksen julkaisusihteerin ominaisuudessa heräteltiin tehtävään lupautuneita; toistaiseksi ei kuitenkaan yhtään valmista haastattelua ole käsiini tullut. Itse olen tämän kevättalven projektina nauhoittanut erään veteraanikansatieteilijän muisteluita neljän tunnin verran. Todella valaiseva peruskurssi oman tieteenalan edustajiin, kehitykseen ja lähihistoriaan. Samalla on matkailtu kansatieteellisissä muisteluissa ympäri Eurooppaa. Muistelujen jatkuessa suorittanen vielä syventävät opinnot. Suosittelen muillekin.

Toinen itselleni varsin tuttu asia on Ethnologia Fennica, jota olen ollut päätoimittamassa kolmen volyymin verran. Teppo Korhonen, edellisiä puheenjohtajia hankin, totesi eräässä vuoden 1997 Ethnos-tiedotteessa lehden toimitustyön olevan "melkoista pihtisynnytystä". Siltä se todellakin on välillä tuntunut, kun lehti pitäisi saada julkaistuksi maaliskuun vuosikokoukseen mennessä, mutta joulun alla toimittajaparalla on koossa ehkä vasta yksi hyväksytty artikkeli. Siinä roppakaupalla lisää stressiä joulun valmisteluihin. Aina lehti on kuitenkin ajallaan ilmestynyt – kaiken lisäksi ihan edustavana ja kansainvälisyyden vaatimuksetkin täyttäneenä. Ethnologia Fennica on yhdistyksemme näyteikkuna kaikille alasta ja sen tutkimuksesta kiinnostuneille. Siksi odottaisi, että on ihan kunnialkasta saada siihen kirjoituksiaan. Artikkelit käyvät läpi referee-menettelyn, ovat siis tieteellisen seulan läpäisseitä. Artikkelien arviointi vielä vahvistuu, kun toimituskuntaa täydennetään ulkomaisilla asiantuntijoilla. Heidän värväämisensä on parhaillaan käynnissä. Seuraava (vuoden 2001) numero on edellisistä teemallisista numeroista poiketen aiheeltaan vapaa. Juuri Sinulla on nyt oiva tilaisuus saada artikkelisi alasi kansainväliseen julkaisuun; lähempiä ohjeita saat allekirjoittaneelta.

Erästä muutaman vuoden takaisesta tiedotteesta pisti silmäni valittelu siitä, ettei Ethnos ole kovinkaan usein pystynyt löytämään seminaareihinsa aiheita, jotka olisivat samanaikaisesti innostaneet sekä museo- että yliopistoväkeä. Tämä puute on kyllä viime vuosina korjaantunut: Lahden kansatieteen päivät vuonna 2000 yhtä lailla kuin tämän vuoden vuosikokousseminaarikin olivat saaneet liikkeelle niin museo-, arkisto- kuin yliopistoväenkin. Lahdessa puhuttiin kansatieteen opetuksesta ja tutkimuksesta ja museotoiminnan tilasta sekä molempien tulevaisuuden näkymistä; Tieteiden talolla Helsingissä kuluvan vuoden maaliskuussa aiheena oli etiikka museoiden, arkistojen ja etnologisen tutkimuksen näkökulmasta.

Tässä tiedotteessa on muitakin kirjoituksia etiikka-seminaarista, joten sivuan etiikka-aihetta vain hieman. Aihehan on todella tärkeä ja viimeistään nyt ajankohtainen - oikeastaan tutkimus- ym. eettisten kysymysten perusteellinen pohdinta olisi keskuudessamme pitänyt aloittaa jo paljon aikaisemmin. Seminaarissa saatiin kyllä hyvin valaisevaa ja osuvaa informaatiota itse kunkin mietittävääksi. Luulen myös, että mietittävää riittää, sillä etnologisissa tutkimuksissakin tukeudutaan yhä enemmän luonteeltaan hyvin henkilökohtaisiin aineistoihin. Niitä kootessaan, analysoidessaan ja tulkitessaan tutkija joutuu aivan uudella tavalla kohtaamaan ja ratkaisemaan tutkimuksen tekemiseen ja julkaisemiseen aina sisältyviä eettisiä ja tutkijan vastuuta koskevia kysymyksiä.

Pirjo Korhokangas

Uusi hallitus järjestäytyi:

Ethnoksen hallituksen kokouksessa 30.3.2001 uusi hallitus järjestäytyi seuraavasti:

Yhdistyksen puheenjohtajaksi valittiin Pirjo Korhokangas ja varapuheenjohtajaksi Pia Olsson. Pia Olsson toimii myös julkaisusihteerinä ja vastaa Ethnologia Fennican toimittamisesta. Eeva Uusitalo jatkaa kansainvälisten asioiden sihteerinä, Leena Sammallahti museoyhdyshenkilönä ja Helena Ruotsala seminaarisihteerinä. Niklas Huldén toimii tiedotussihteerinä ja toimittaa Ethnos-tiedotetta. Sihteerinä jatkaa Johanna Lehmola ja taloudenhoitajana Hanna Sinisalo.

Helisevä vaski – vuoden 2000 Ethnos-palkittu

Harri Nyman:

”Helisevä vaski”, kuten myös ”Kenelle kellot soivat” olivat pro gradu–tutkielmani työnimiä sen eri vaiheissa. Kun vihdoin, syksyllä 2000, jätin lopullisen version tarkastettavaksi oli otsikkona ”Umpikulkusista kirkonkelloihin – vaskenvalu Kaavin Juutilassa”. Gradun ja sitä myötä maisteriksi valmistumisen aiheuttamat ilon ja helpotuksen tunteet kruunattiin 16. maaliskuuta, kun Virpi Nurmi ja Ethnos ry valitsivat tutkielmani vuoden 2000 Ethnos-palkinnon saajaksi.

Ennen vaskenvalua lopputyöni aiheena sinnitteli pitkään teema ”Kissan rooli hyötyeläimenä talonpoikaiskulttuurin piirissä”. Esimerkiksi proseminaarissani tarkastelin kissanluukkuja ja seminaariesitelmäni oli nimeltään ”Kissannahkojen hyötykäyttö”. Talvella 1998 sain kuitenkin Museoviraston ja Koillis-Savossa toimivan Kaavin-pitäjäseuran kautta tehtäväkseni mielenkiintoisen, vanhaa metallivalimoa koskevan inventointityön.

Kun inventointityö valmistui päätin näyttää suureksi paisunutta tutkimusraporttia lopputyöni ohjaajalle professori Juhani U.E. Lehtoselle. Hän ehdottikin, että valitsisin pro gradu -tutkielmani aiheeksi kissojen sijasta kansanomaisen vaskenvalun ja erityisesti Juutilan valimon. Keskusteluissa hahmottuneet linjaukset; Juutilan valimo – työ ja tuotteet, vaikuttivat sen verran selkeiltä että gradun kirjoittaminen alkoi tuntua jokseenkin mahdolliselta.

Erilaisista syistä johtuen lopullinen tutkimusprosessi lykkääntyi kuitenkin parilla vuodella. Tammikuussa vuonna 2000 olin vihdoin sellaisessa tilanteessa että pystyin keskittymään tutkimuksen viimeistelyyn täysipainoisesti. Rupeama ei missään vaiheessa muodostunut helpoksi, vaan vaati aikaa vievää paneutumista sekä myös itsensä pakottamista. Vaivan palkkana oli kuitenkin valmiin työn tuottama mielihyvä, sekä tieto siitä, että ehti ja pystyi tekemään parhaansa.

Tiivistelmä:

Vaski on yhteisnimitys kuparipohjaisille metalliseoksille eli pronssille ja messingille. Tavallisin tapa työstää näistä metalleista esineitä on ollut valaminen. Juutilassa käytetyssä hiekkavalumenetelmässä valumuotit valmistetaan luonnonhiekkasta malliesineiden avulla. Valmiit muotit ovat niin sanottuja umpimuotteja, joiden sisällä on valettavan esineen muotoinen onkalo. Valettaessa sula metalli täyttää muotissa olevan tyhjän tilan ja jähmettyy valuaihioksi. Rosopintainen aihio työstetään lopulliseen muotoonsa sorvien ja erilaisten hiomalaitteiden avulla.

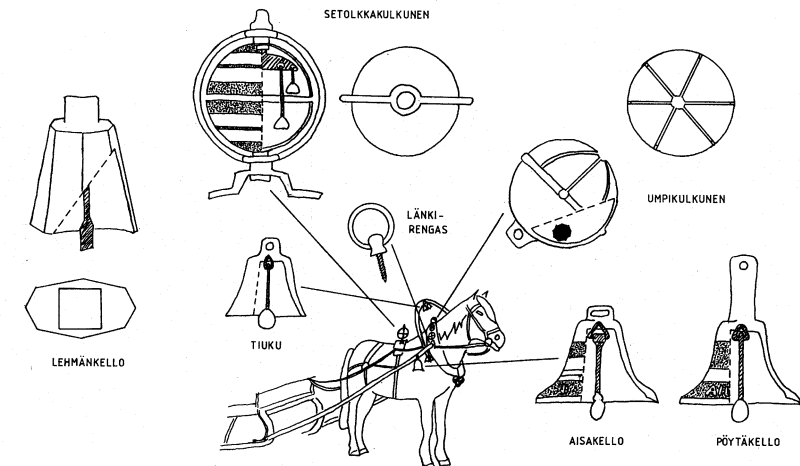
Juutilan valimo perustettiin 1800-luvun lopulla, aikana jolloin kotiteollisuutena harjoitettu vaskenvalu eli parasta aikaansa. Myös Juutilan tuotevalikoimaksi muodostui ajalleen tyyppinen kokoelma lähinnä valjastukseen kuuluneita kelloja, kulkusia ja tiukuja. Esineet olivat aluksi kopioita Suomessa 1800-luvun lopulla liikkuneista vaskiesineistä, mutta aktiivisen tuotekehittelyn tuloksena syntyi

omaperäisiä ratkaisuja ja tunnistettavia tyylipiirteitä, joiden ansiosta Juutilan esineet voidaan erottaa omaksi ryhmäkseen.

Ensimmäisen maailmansodan jälkeen alkoi valimon toiminnassa huippukausi, jonka aikana pienimuotoisena kotiteollisuutena alkanut vaskenvalu muuttui käsitövaltaiseksi sarjatuotannoksi. Toisen maailmansodan seurauksena valimo ajautui kuitenkin vakavaan kriisiin, esimerkiksi raaka-aineen saanti katkeili eikä ihmisillä ollut varaa valutuotteiden kaltaisiin ylellisyystavaroihin. Tilanne korjaantui hetkellisesti 1950-luvun alussa, mutta heikkeni ratkaisevasti jo saman vuosikymmenen lopulla. Tällä kertaa syynä oli hevospopulaation lopullisesta taantumuksesta johtunut, perinteisten vaskiesineiden kysynnässä tapahtunut romahdus.

Valutoiminnan tultua taloudellisesti kannattamattomaksi Juutilassa keskityttiin muihin elinkeinoihin. Valimoa ei kuitenkaan lopetettu, vaan sen toiminta jatkui hiljaisena. Tuotanto elpyi hitaasti 1970-luvulle tultaessa. Koriste-esineiksi soveltuvien tuotteiden kysyntä lisääntyi kun talonpoikaisperinteiden ja käsityön arvostus nousi. Myös uutena tuotteena kokeiltuja kirkonkelloja tilattiin yhä enemmän. 1960- ja 1970-lukujen kuluessa valimon toimintatavoissa tapahtui kuitenkin huomattava muutos. Edullisten käyttöesineiden valmistukseen tähännynt sarjatuotanto ja siihen liittyvät rutiinit murtuivat ja tilalle tulivat yksittäiset tilaustyöt. Käyttöesineiden muuttuminen koriste-esineiksi aiheutti muutoksia myös niiden rakenteessa.

PERUSTUOTTEET – RAKENNE JA SIIJOITTUMINEN

Perustavaa laatua oleva uudistus tapahtui kun uudet työtilat valmistuivat 1980-luvun alussa. Entisen sadan kilon sijasta voitiin nyt valmistaa jopa 400 kiloa painavia kirkonkelloja. Kirkonkelloista onkin 1980- ja 1990-luvuilla tullut valimon tärkein tuoteryhmä. Tilauskanta on viimeisinä vuosina muodostunut niin vahvaksi ettei kaikkia töitä ole voitu ottaa vastaan.

Juutilan valimo on hyvä esimerkki siitä kuinka eräs perinteinen käsityötaito on sopeutunut muuttuvassa maailmassa. Kotiteollisuutena aloitettu vaskenvaluu muuttui edullisessa tilanteessa verstaateollisuudeksi ja kehittyi myöhemmin edelleen taidekäsityöksi. Itse menetelmät ovat kuitenkin säilyneet samanlaisina kuin toiminnan alkaessa vuonna 1881.

Ethnoksen seminaari 16.3.2001:

ETIIKKA JA LAIT KULTTUURINTUTKIMUKSESSA

Ethnos ry:n tämän vuoden kevätseminaari pidettiin Helsingissä, Tieteiden talolla, perjantaina 16.3.2001. Seminaarin otsikkona oli "Kulttuurintutkimus ja etiikka". Jo ennakkoon järjestäjille oli varmasti selvää, että aihe herättää laajaa mielenkiintoa myös Ethnoksen jäsenistön ulkopuolella. Ei siis ollut yllätys, että Tieteiden talon suureen saliin saapui lopulta yli 120 osallistujaa kuuntelemaan viittä mielenkiintoista ja samaa asiaa eri puolilta käsittelevää alustusta. Ennen varsinaista seminaaria osallistujat pääsivät lisäksi tutustumiskierrokselle Kansallismuseon uudistettuun perusnäyttelyyn. Mielenkiintoisesta näyttelystä jäi kokematta ja näkemättä puolet, sillä tutkija Pirkko Sihvon hyvästä opastuksesta huolimatta ihmisiä oli yhteen ryhmään aivan liikaa, vaikka aivan kaikki osallistujat eivät museoon saapuneetkaan.

Kansallismuseon jälkeen seurasi vapaa lounastauko ja siirtyminen Tieteiden talolle. Seminaarin avaussanoissaan Ethnoksen puheenjohtaja *Sanna Kaisa Spoof* palautti mieliimme, miten joitakin vuosikymmeniä sitten oli aivan tavallista, että informantin henkilötiedot tulivat esiin julkaisuissa. Tänäpäin nimiä ja syntymäaikoja ei voida enää tutkimuksiin painaa, vaan niistä on tullut laillinen ja eettinenkin ongelma tutkijoille. Nykyään myös tavalliset ihmiset ovat entistä enemmän kiinnostuneet esimerkiksi sukututkimuksesta ja erilaisia sukuhistoriikkeja julkaistaankin paljon. Näissä sukuselvityksissä käytetään usein arkistojen dokumentteja, joista voidaan suoraan lukea ihmisten nimiä, syntymäaikoja ja muita henkilökohtaisia asioita. Näin ollen myös ei-tieteellisissä julkaisuissa tulisi kiinnittää huomiota intymiteettisuojakysymyksiin. Puheenjohtaja Spoof ilmaisi huolensa myös tiedoista, joiden mukaan Museovirasto on lopullisesti lopettanut kansatieteellisten kyselyjen keräämisen arkistoonsa.

Puheenjohtajan jälkeen lavalle saapui ensimmäinen varsinainen puhuja, folkloristi-jatkokoulutettava *Armi Pekkala* Turun yliopistosta. Hän käsittelee esityksessään erilaisia vaihtoehtoja luoda tutkimuksen tekemiseen eettiset, maailman-

laajuiset ohjeet. Pekkala on itse ollut osallisena kansainvälisessä folkloristien yhteistyöprojektissa, jonka muina osapuolina Pohjoismaiden lisäksi olivat mm. amerikkalaiset, saksalaiset ja baltialaiset. Koska eettiset näkökulmat ovat kussakin kulttuurissa erilaiset ja lisäksi jokainen ihminen ajattelee niistä eri tavoin, on ryhmän kokouksissa käytetty kiivaitakin puheenvuoroja. Kaiken kaikkiaan Pekkala tuntui siltä, että Pohjoismaat ovat suunnilleen samoilla linjoilla eettisestä normistosta puhuttaessa.

Pekkala totesi, että on hankalaa luoda kansainvälisiä eettisiä pelisääntöjä – niin erilaisia ajatuksia eri kansoilla asioista on. Hän mietti myös, onko sittenkään tarpeellista luoda maailmanlaajuisia ohjeistusta, vai olisiko kansallinen eettinen koodisto kuitenkin parempi vaihtoehto. Lopuksi Armi Pekkala pohti sitä, miten vaikeaa on tietää kenellä eettisesti on tekijänoikeus tarinaan: onko se tarinankertojalla, tarinassa esiintyvillä ihmisillä vai haastattelijalla. Tästä puolestaan nousee kysymys siitä, kenellä on lupa käyttää tarinaa esimerkiksi tutkimuksessa tai julkaisussa.

Armi Pekkalan esityksen jälkeen joku yleisöstä tiedusteli, kenellä on tekijänoikeus haastattelunauhoihin. Pekkala vastasi, että hän määrittelee omien haastattelunauhojensa käyttöoikeuden itse, mutta varsinaisesti tekijänoikeus kuuluu hänen mielestään yliopistolle, jossa hän työskentelee. Puheenjohtaja Sanna Kaisa Spoof pohti tämän jälkeen, kenelle kuuluvat yliopistossa tehtyjen oppilastöiden tekijänoikeuden. Tähän ei kuitenkaan saatu vastausta vielä tässä vaiheessa seminaaria.

Toiseksi puhujaksi Ethnos oli pyytännyt paikalle *Juha Nirkon* Suomalaisen Kirjallisuuden Seurasta. Nirko aloitti sujuvasanaisten esityksensä listalla, johon hän oli koonnut erilaisia ongelmia, joihin arkistotyössä voi törmätä. Yhtenä esimerkkinä Nirko selvitti, miten kaikki toimisi varsin mallikelpoisesti, jos yhtälössä olisi vain kaksi osapuolta: arkisto ja informantti. Mutta tämän lisäksi kuvioissa on myös kolmaskin taho, eli arkiston käyttäjä. Ja tämä on pääasiassa se lenkki, joka voi sekoittaa asioita. Ei ole näet mitenkään mahdollista tietää, miten arkiston käyttäjä käsittelee materiaalia, jonka arkisto on luovuttanut tutkimusta varten. Arkiston käyttäjä saattaa kopioida materiaalia luvatta eteenpäin, muokata sitä, käyttää väärin informanttien henkilötietoja... Lista tuntui olevan aika loputon.

Vuonna 1995 SKS toimitti tietosuojavaltuutetulle kuvauksen arkistonsa kokoelmista. Juha Nirko totesi, että juuri 1990-luvun puoliväliin asti arkistojen toiminta oli aika vapaata; noudatettiin lähinnä omia eettisiä sääntöjä. Sen jälkeen toiminnasta on tullut yhtä enemmän ohjattua erilaisten lakien ja säädösten takia. Tästä syystä esimerkiksi SKS on ottanut käyttöön kaavakkeen, jonka se lähettää informantille, jos materiaalia käytetään jossakin ei-tieteellisessä julkaisussa. Kaavakkeessa kysytään informantin lupaa hänen antamiensa tietojen käyttämiseen julkaisussa. Lopuksi joku yleisön joukosta tiedusteli, miten toimitaan jos informantti on kuollut: kenelle suostumuskaavake silloin lähetetään. Nirko tote-

si, ettei informantin materiaalia siinä tapauksessa käytetä lainkaan ei-tieteellisissä julkaisuissa.

Nirkon jälkeen puheenvuoron sai seminaarin kolmas esiintyjä, Valtion taide-museon lakimies *Tuula Hämäläinen*. Kontrasti kahden edellisen puhujan suhteen ei ollut merkittävä, mutta havaittavissa: Pekkala ja Nirkko esittivät miten asioita on tehty, kun taas Tuula Hämäläinen lakimiehen jämäkkyydellä kertoi yksiselitteisesti miten eri tilanteissa pitää toimia. Puheensa aluksi Hämäläinen totesi huvittuneena, että erilaisia sääntöjä informanttien suojaksi toden totta tarvitaan, ennen kuin kansatieteilijät nauhureineen ja kameroineen päästetään heidän kimppuunsa.

Hämäläinen aloitti tiiviin esityksensä selvittämällä, miten laki suojaa jokaisen ihmisen yksityiselämää, esimerkiksi perhe-elämää, terveyttä, seksuaalisia taipumuksia ja poliittisia intressejä. Jos joku ottaa valokuvan julkisella paikalla ja käyttää sitä julkaisussa, tilanne on kuitenkin toinen, sillä kyseessä ei olekaan enää yksityiselämä. Kuvaa saa käyttää ilman kuvattavan lupaa, jos se on otettu julkisella paikalla ja jos kuvassa esiintyvää ihmistä ei esitetä minkään tuotteen tai aatteen yhteydessä tai ”huonossa valossa”. Tästä Hämäläinen sai aiheen kertoa, että Kiasman taidemuseossa otetaan joskus valokuvia museon markkinointitarkoituksiin. Tällaisissa tilanteissa kävijöiltä pyydetään kirjallinen lupa kuvan mahdolliseen käyttämiseen, vaikka onkin osoittautunut että ihmisten mielestä kuvia voisi käyttää ilman lupaakin.

Monia kuva-arkistoja kiinnosti lakimiehen tiedot tekijänoikeuksista. Valokuvan tekijänoikeus on aina valokuvaajalla, joten arkistojen pitää pyytää kuvaajan suostumus joka kerta, kun kuvasta tehdään kopio. Ja tämä koskee myös kuvien digitointia, joka nyt on aloitettu monessa arkistossa. Tavallisen valokuvan suoja-aika on 50 vuotta ja taidevalokuvan 70 vuotta – tämän jälkeen kuvaa saa käyttää vapaasti. Tuula Hämäläinen totesi myös, että EU on parhaillaan suunnittelemassa eräänlaista digitaalidirektiiviä. Tämä tarkoittaa sitä, että pahimmassa tapauksessa arkistoitujen valokuvien käyttö tulee tulevaisuudessa todella vaikeaksi jopa tieteellisiin tarkoituksiin. Hämäläinen kehotti eri organisaatioita tekemään nyt yhteistyötä ja vaikuttamaan asioihin jo suunnitteluvaiheessa, jotta uusista säädöksistä tulisi tutkimusystävällisiä.

Osaksi edelliseen liittyen Hämäläinen kertoi valokuvista vielä lisääkin. Mikäli valokuvaus kuuluu työnantajan normaaliin toimintaan, ei erityistä sopimusta kuvien tekijänoikeuksista tarvita: se on aina työnantajalla. Yliopistoissa tämä ei kuitenkaan toimi, sillä niissä tekijänoikeus säilyy aina kuvaajalla. Samoin on myös puhuttaessa esimerkiksi oppilastöistä. Jos opiskelija on tehnyt vaikkapa videodokumentin päättötönsään, ei oppiaine voi luovuttaa sitä television käyttöön ilman tekijän lupaa. Valokuviiin Hämäläinen palasi vielä esityksensä lopuksi todeten, että mikäli valokuvan tekijänoikeuksien haltijaa ei saada selville, se ei oikeuta kuvan käyttöön. Kaiken kaikkiaan lakimies oli sitä mieltä, että humanistit

käsittelevät tekijänoikeus-asioita aivan liian vähän ja näin ollen tietävätkin niistä huonosti.

Näiden kolmen mielenkiintoisen esityksen jälkeen seurasi hyvin ansaittu kahvitauko, joka vietettiin Tieteiden talon aulassa. Tämän jälkeen tietosuojavaltuutetun toimistosta paikalle saapunut *Maija Kleemola* kertoi henkilötietolaista. Peruslähtökohtana on, ettei henkilötietoja kerätä, ellei niitä todella tarvita johonkin. Ihmiselle pitää lisäksi kertoa tarkkaan, mihin tietoja käytetään, missä niitä säilytetään ja kuka niistä on vastuussa. Jokaisella on myös oikeus tutustua hänestä kerättyyn materiaaliin. Kleemola selvitti asiansa tarkkaan, mutta kaikilta osin tämä ei vastannut sitä, mikä kansatieteen keskuudessa on todellisuus. Monet arkistothan pitävät sisällään laajoja kyselyvastaukokonaisuuksia, eivätkä niinkään tarkkoja henkilötietoja. Asiaa kysyttäessä Kleemola totesi, että joka kerta kun tehdään kysely pitää vastaajille selvittää miksi kysely tehdään, mihin ja miten annettuja tietoja käytetään, missä niitä säilytetään ja miten pitkään. Vanhempaa materiaalia, joka siis jo on kerätty arkistoihin, Kleemola katsoisi aina tapauskohtaisesti.

Viimeinen esiintyjä oli ohjaaja *Markku Onttonen* Jarowskij Draama Finlandista. Onttonen, joka on tehnyt esimerkiksi sotadokumentteja ja veteraanihaastatteluja, kertoi omakohtaisista eettisistä valinnoistaan. Hän ei esimerkiksi esitä haastateltaviaan naurettavissa tai häpeää tuottavissa tilanteissa. Onttonen esitys oli mielenkiintoinen, ja erityisesti kahden viimeisen hyvin tietopitoisen alustuksen jälkeen hyvä lopetus seminaarille.

Näiden viiden esityksen jälkeen päivän mittaan jonkin verran harventunut yleisöjoukko sai mahdollisuuden keskusteluun. Ajatuksia vaihdettiin muun muassa Museoviraston päätöksestä lopettaa kansatieteellisten kyselyiden tekeminen. *Leena Sammallahti*, joka siirtyi loppupuheenvuoron ajaksi puheenjohtajaksi puheenjohtajan paikalle, ehdotti että museot voisivat maakunnissa ruveta tekemään kyselyitä Museoviraston työn jatkajina. Sanna Kaisa Spoof puolestaan ehdotti, että Seurasaaressäitiö ottaisi kyselytoiminnan huolekseen. Tässä vaiheessa puheenvuoron pyytänyt Seurasaaressäitiön pääsihteeri totesi, että säätiö on jo käynyt alustavia selvityksiä Museoviraston kanssa kyselytoiminnan jatkamisesta.

Viimeiseksi Leena Sammallahti vielä muisteli, miten viime vuosisadalla informantteille oli suorastaan elintärkeää saada omalla nimellään vastata tutkijan tekemiin kysymyksiin. Nämä kaikki vastaukset lisäksi arkistoitiiin ja vieläpä informantin omalla nimellä varustettuna – ja myöhemmin niitä saatettiin käyttää josakin julkaisussa, jonka loppuun informanttien henkilötiedot painettiin. Silloin siinä ei ollut mitään väärää, mutta toisin on nyt. Maailma on muuttunut ja eettiset käsitykset ja lait siinä mukana.

Ethnoksen seminaari oli kaiken kaikkiaan suorastaan erinomainen. Ainoaksi puutteeksi voisin mainita osallistujalistan puuttumisen; se olisi ollut hyödyllinen jälkikäteen tehtäviä kontakteja ja yhteistyötä varten. Muuten seminaari antoi hyvän tietopaketin oikeastaan kaikille mahdollisille kansatieteellisille aloille niistä rajoituksista ja mahdollisuuksistakin, joita nykyään on. Vaikka tulevaisuus saat- taakin näyttää joskus jopa tutkijavihamieliseltä, ei apatiaan saa vaipua vaan yhteistyötä tulisi tehdä jo nyt, kun digitaalinen vallankumous elää nousukautta ja lakeja suunnitellaan. Mielestäni tämä seminaari osoitti myös sen, ettei kansatie- teen piirissä saada unohtaa kyselytoimintaakaan: se on eräs tekemämme tutki- muksen kulmakivistä.

Jussi Lehtonen
Turun yliopisto, kansatiede
jussi.lehtonen@utu.fi

Uutta kirjallisuutta:

Talven ja kevään aikana on ilmestynyt:

Näkökulmia museoihin ja museologiaan / Janne Vilkuna (toim.)
[Helsinki] : Ethnos, 2000, 155 s. : kuv. (Ethnos-toimite, ISSN 0357-511X ; 10)
ISBN: 951-96345-3-3

Ethnologia Fennica 2000, vol. 28
Teemana "Ihmisiä vieraisissa ympäristöissä" sekä uutuuskirjojen arviointia,
kongressi- ja symposium-esittelijä.

Päivikki Suojanen: Between two cultures: Finns in America
Marjut Anttonen: Finnish immigrants to north Norway - Support or threat to
the Kven culture of today?
Ildikó Lehtinen: Chest and cupboard: A case of identity in a Mari village
Jaana Kuivalainen: A piece of Ghana in Finland
Yrsa Lindqvist: The finland-swedes and the sauna. Identification with a
national symbol

Julkaisuja voi tilata Tiedekirjasta (<http://www.tsv.fi/tkirja/tiekirj.html>)

Syksyn retki Poriin:

Ethnos ry suunnittelee syyskuussa retkeä Poriin kaikille halukkaille Ethnoslaisil- le. Alustavien suunnitelmien mukaan matka olisi 28-29.9 ja tutustumiskohteina kaupungin museot ja uudet korkeakouluyksiköt. Lisäksi Porissa vietetään silloin Porin päivät jolloin kaupungissa muutenkin riittää katseltavaa. Jos kiinnostusta löytyy ottakaa yhteyttä esm. Johanna Lehmolaan, johanna.lehmola@helsinki.fi

Juhannus Seurasaarella:

Juhannus on meillä herttainen, kirkas taivas on sininen!

Seurasaarisäätiö etsii idearikkaita ja aktiivisia kansatieteilijöitä, jotka ovat kiin- nostuneita kehittämään Seurasaaren juhannusvalkeita. Tavoitteena on koota työryhmä, joka osallistuu muun juhannusyleisön joukossa juhannusvalkeille ja kommentoi tapahtuman jälkeen kirjallisesti omien kokemustensa pohjalta juhlan kulkua. Nyt Sinullakin on mahdollisuus vaikuttaa Seurasaaren näkyvimmän ja kansainvälisimmän tapahtuman tulevaisuuteen.

Luvassa ei ole palkkaa, mutta riemukasta työniloa vapaa-ajan puitteissa.
Ota yhteyttä ja tiedustelee:

Aila Nieminen, Pääsihteeri
Seurasaarisäätiö
Tamminiementie 1
00250 Helsinki
Puh (09) 484 234
sähköposti: seurasaarisaatio@kolumbus.fi

Ethnologia Fennica 2001:

Ethnologia Fennica 2001 on numero ilman sitovaa teemaa. Halukkaat kirjoittajat voivat vielä ottaa yhteyttä Pirjo Korkiakankaaseen (katso Puhentohtajan pals- taa). Yhteystiedot: Jyväskylän yliopisto/ethnologian laitos, PL 35 (V) 40351, puh. (014) 260 1237, e-mail: pkorkia@campus.jyu.fi.

Väitöstilaisuus:

FM Jaana Laamasen väitöskirja "Maitolaiturilla. Kansatieteellinen tutkimus mai- tolaitureista ja niiden asemasta suomalaisessa kyläyhteisössä" tarkastetaan Helsingin yliopistossa perjantaina 18.5.2001 klo 12 (pieni juhlasali). Vastaväittä- jänä toimii dosentti Hanna Snellman Helsingin yliopistosta ja kustoksena profes- sori Juhani U. E. Lehtonen.

Yliopistopaino
Pikapaino
2001